

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ (Ιανουάριος 2010)

Συγγραφέας: ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μια από τις πολλές καινοτομίες που εισέφερε ήδη στη δημόσια ζωή η νέα κυβέρνηση αφορά στην αντίληψη της έννοιας και της προστασίας του περιβάλλοντος. Συμβολικά και πρακτικά μέτρα όπως η δημιουργία ειδικού Υπουργείου Περιβάλλοντος, η υιοθέτηση του «*πράσινου*» αναπτυξιακού προτύπου, η νέα διοικητική διάρθρωση της λεγόμενης «*πολιτικής προστασίας*» [από φυσικές καταστροφές], ακόμα και η αναγγελία ότι η «*πράσινη ανάπτυξη*» γίνεται μάθημα στα σχολεία, λαμβάνουν υπόψη τους τις ανάγκες της εποχής και πηγάζουν ολοφάνερα στη σωστή κατεύθυνση. Είναι φυσικά νωρίς για να μιλήσουμε για την έκβαση της απαραίτητης αλλαγής νοοτροπίας και πράξης από κράτος και πολίτες. Δεν θα ήταν όμως ίσως άχρηστο να θυμίσουμε, ότι κάθε πολιτικό μέτρο στον τομέα αυτό θα πρέπει να εδράζεται σε μια διευρυμένη - και γενικά άλλου είδους- λειτουργία του περιβάλλοντος ως δικαιώματος Αγώγιμου, αλλά και αυτοδεσμευτικού.

Λέγεται συχνά ότι ο τρόπος που ένα σύγχρονο Κράτος Δικαίου αντιλαμβάνεται, διαπλάθει και προστατεύει τα δικαιώματα οφείλει να εξελίσσεται μέσα στο χρόνο, θα πρόσθετα, μάλιστα, ότι ένα από τα πιο έγκυρα κριτήρια της ποιότητας του δικαιοκούς συστήματος σε μια χώρα είναι ακριβώς η δυνατότητα υποδοχής και η εν τοις πράγμασι υλοποίηση αυτής της προσαρμογής. Το δικαίωμα στο περιβάλλον αποτελεί το χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα, από δικαίωμα «*πολυτελείας*», οι συνθήκες της ζωής μας - του καπιταλισμού, θα έλεγαν, όχι άδικα, κάποιοι - το μετέτρεψαν, αδυσώπητα από το ξεκίνημα του 21ου αιώνα, σε προϋπόθεση επιβίωσης Είναι πλέον ένα δικαίωμα που αποτελεί κυρίως υποχρέωση: δράσης σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, πράξης αλλά και αποχής από πράξεις εκ μέρους των πολιτών της κάθε χώρας και όλων των χωρών. Τα δυο νέα χαρακτηριστικά -το επείγον του πράγματος και η αναγκαστικά διεθνής αντιμετώπιση των προβλημάτων- αλλάζουν όχι μόνο την οπτική, αλλά και την εν γένει λειτουργία του συγκεκριμένου δικαιώματος και της σχέσης του με τα άλλα. Ο εγγενής «*άξονας της σύγκρουσης*» της περιβαλλοντικής προστασίας με την οικονομική ελευθερία μετακινείται και νέα εκατέρωθεν όρια πρέπει να διαμορφωθούν. Η φροντίδα, αλλά και η ανάγκη, για την προστασία του περιβάλλοντος διαχέεται έτσι στο σύνολο των δημόσιων πολιτικών.

Δεν είναι ασφαλώς τυχαίο που π νέα Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η χρόνια κυοφορούμενη αλλά έτοιμη πια να γεννηθεί μετά τη δεύτερη ιρλανδική ένεση «*Συνθήκη της Λισαβόνας*», περιλαμβάνει ειδικό τίτλο (τον 20ο] για το περιβάλλον, με ειδική μνεία στην κλιματική αλλαγή. Στα οικεία άρθρα περιέχονται όχι μόνο γενικές αρχές και παραινεθείς, αλλά και συγκεκριμένες κατευθύνσεις και υποχρεώσεις, προορισμένες να επηρεάσουν ευθέως και άμεσα τους εθνικούς νομοθέτες «*Τεχνικές*» εκ πρώτης όψεως διευθετήσεις, όπως η αρχή «*ο ρυπαίνων πληρώνει*» [που αναφέρεται μάλιστα στο επίμαχο τμήμα της νέας Συνθήκης], αποκτούν καθοριστική σημασία. Η περιβαλλοντική μέριμνα εισρέει στο πεδίο της αναπτυξιακής και φορολογικής πολιτικής και στον καθορισμό κινήτρων για την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργεί ανάγκες για υπερεθνικές συνεργασίες και συγκλίσεις (όχι μόνο του τύπου της προσεχούς «*Διάσκεψης της Κοπεγχάγης*» αλλά και της ήδη δρομολογημένης ανταλλαγής και πώλησης ρύπων], και μεταβάλλει τις προτεραιότητες ακόμα και σε θεωρητικά απομακρυσμένα πεδία όπως η εκπαίδευση ή η σχέση κέντρου-περιφέρειας.

Στην Ευρώπη η συνείδηση έχει αρχίσει να γίνεται πράξη. Στην Ελλάδα είμαστε ακόμα πιο καθυστερημένοι από ό,τι συνήθως. Οι ανάγκες αλλά και οι προσδοκίες είναι μεγάλες, το δε στοίχημα της πρόσδωσης ουσιαστικού νοήματος σε ένα «*εν εξελίξει δικαίωμα*» μας αφορά αυτή τη φορά όλους.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στο Περιοδικό «*Δικαιόραμα*», Ιούλιος-Σεπτέμβριος 2009, σ. 5.